

УДК 027.7:05:82–7(438.3)“1939”“1945/1950”

“КОРОЇД, ВЕСЕЛІ ОДНОДЕНКИ ЯГЕЛЛОНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ”

Віолета ЯКУБАС

*Ягеллонський університет, бібліотека,
алея Міцкевича, 22, 30-059, Краків, Польща, тел. (012) 663-34-21,
ел. пошта: wioleta.jakubas@uj.edu.pl*

У статті йдеться про 13 номерів часопису “Короїд, веселі одноденки Ягеллонської бібліотеки”, який працівники бібліотеки Ягеллонського університету видавали у 1939 і 1945–1950 рр. Опубліковані в часописі тексти розповідають про історичні події часу Другої світової війни, долі працівників, а також про німецьке керівництво бібліотеки воєнного часу. На тлі гумористичних віршиків, оголошень та анекдотів виокремлюються постаті освічених людей, відданих роботі в бібліотеці та її читачам.

Ключові слова: Ягеллонська бібліотека, одноденка, бібліотекарі, часописи, німецька окупація Кракова.

“Kornik z uśmiechem gryzie,
smutków się wyrzeka,
wielbi Urząd, Dyрекcję
i bawi człowieka...”¹

У 1939 р. над Польщею та Європою повиснув привид світової війни. На кожному кроці відчувалася напружена атмосфера. Настрій непевності у завтрашньому дні був і у Кракові, місті, в якому діяв найдавніший у Польщі і один з найдавніших у Європі вищих навчальних закладів – Ягеллонський університет. Будучи колицкою науки, Краків постав перед надзвичайно складним завданням: забезпечити на випадок війни цінні фонди, що зберігалися в Ягеллонській бібліотеці.

Книгозбірня бібліотеки, що постійно збільшувалася, вимагала відповідно вишколених кадрів, які були відповідальними за нагромадження, опрацювання й удоступнення фондів. Цей колектив більшою чи меншою мірою відчував складну політичну та економічну ситуацію. Не було впевненості у можливості надалі працювати і, відповідно, заробляти на життя. Попри ці ускладнення, мешканці Кракова намагалися різними способами боротися зі всеохопним неспокоєм і труднощами повсякденного життя. Прикладом такої боротьби був часопис під назвою “Короїд, одноденка сірих мишей я[геллонської] б[ібліотеки]”, який видавали працівники бібліотеки; його доля стане предметом цієї статті.

Вже сам підзаголовок видання – “одноденка сірих мишей я. б.” – видається відзеркаленням атмосфери, яка панувала у 1939 р., оскільки саме слово “одноденка” означає “щось змінне, одноразове або таке, що швидко змінюється чи швидко зникає”². Можливо, бібліотекарі, які взялися видавати часопис, усвідомлювали, що в будь-який

¹ “Короїд з усмішкою гризе, // відмовляється від смутку, // хвалить Уряд, Дирекцію, // і розважає людину”. Тут і далі переклад віршів українською наведено у примітках.

² Zbiory BJ, sygn. 8771 IV Czasop. RARA (“Kornik – efemeryda szarych myszy b. j.”, nr 1).

³ *Słownik wyrazów obcych* / red. nauk. I. Kamińska-Szmaj. – Wrocław, 2003. – S. 133.

момент може вибухнути війна, а одночасно з нею “Короїд” перестане існувати. Про невизначену долю часопису свідчить і ремарка, подана в першому номері: “номер 1 (можливо, не останній)”³.

Не повністю відомі мотиви, які схилили працівників бібліотеки до видання “Короїда”. Можливо, це було прагнення відірватися від сірої дійсності, надати їй яскравіших барв. У вступі до першого номера читаємо: “...вважаємо, що для громадської розваги повинні бути вміщені різноманітні епіграми та інші жартики...”⁴. Можна припустити, що таким чином намагалися не лише віддалити неспокійний настрій, а й виявити приховані літературні таланти.

Перший номер “Короїда” з’явився 21 лютого 1939 р. Аналіз його змісту вказує на те, що він з’явився спонтанно, без попередньої підготовки плану, який би стосувався його наповнення. Наприкінці номеру було подано інформацію про те, яким чином матеріали надходили до редакції. З цією метою приготували спеціальну коробку, яку поставили в бібліотеці, і до якої працівники вкидали “донесення, оголошення, епіграми, статті серйозні й безтурботні”⁵.

Редакція “Короїда”, відповідальна за відбір матеріалів, сховалася під псевдонімами: “Роль громовідводів виконали цензори, імена яких наважуся відкрити: для жіночих справ п. Князь Добра, для чоловічих – п. Гелена Капіталка. Ролі метранпажа, складача, друкаря і гравера виконав п. Нескажу”⁶. В першому номері авторів окремих текстів не названо.

Гаслом першої шпальти газети був латинський вираз з Горация: “Nunc est bibendum, nunc pede libero, pulsanda tellus!”⁷. Редакція цілеспрямовано використала такий веселий і фривольний девіз, бажаючи відволікти увагу від земних проблем: “Біда аж пишчить, і то від ніг до голови, [...] платня зростає обернено пропорційно до видатків [...]. Підвищення і призначення, на які багато хто очікує з биттям серця, не здійснюються [...]. То чому ж – запитаєте – веселитися? Чого? Ось маленька надія хихотить з найтемнішого кутка: смійтесь! Хто зна, чи світ проіснує ще два тижні!”. Згідно з прийнятою максимою, в першому номері було вміщено епіграми, гуморески, сатиричні віршики, які описували бібліотекарів, спортивні повідомлення та оголошення.

В частині видання під назвою “З бібліотечного записника” було вміщено жартиліві віршики, які представляли деяких працівників бібліотеки. Ці твори з гумором характеризували осіб, які займали різні посади.

“Aleksander w ksiąg starych tajniki wgrzebany,
Ciemnych kunsztów świadomy, przez magów uznany.
Gdy zasię tłum profanów wstręty mu zgotuje,
Jako Mojżesz – z plagami exodus szykuje”⁸.

Наведені вище рими присвячені Александру Біркенмайєру, який у згаданий період виконував обов’язки керівника відділу рукописів Ягеллонської бібліотеки. Пра-

³ Zbiory BJ, sygn. 8771 IV Czasop. RARA (“Kornik – efemeryda szarych myszy b. j.”, nr 1).

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem; “Аж нині пиймо! Нині босоніж, гей, об землю вдармо!” (“Оди”, 1.37.1; переклад А. Содомори).

* “Александр у сховища старих книг занурений, // знає темні ремесла, визнаний магами. // Якщо ж натовп профанів поставиться до нього з відразою, // як Мойсей – з лихами вихід готує”.

⁸ Zbiory BJ, sygn. 8771 IV Czasop. RARA (“Kornik – efemeryda szarych myszy b. j.”, nr 1).

цювати в бібліотеці він почав 1 жовтня 1919 р. як асистент, поступово перейшовши на посаду кустоша. За освітою він був істориком точних наук і філософії. Ступінь доктора філософії А. Біркенмайер отримав, досліджуючи історію астрономії, а габілітацію – за роботи з історії точних наук (у 1930 р.) і з бібліотекознавства (у 1937 р.). Був членом багатьох наукових товариств у Польщі та за кордоном. Як відомий знавець рукописів, опублікував низку праць, присвячених цій тематиці⁹. Він був бібліотекарем “за покликанням”, якого у 1925 р. Кваліфікаційна комісія оцінила як “чудового бібліотекаря з нахилом до керівної роботи”¹⁰.

Довголітньою працівницею Ягеллонської бібліотеки була і Гелена Ліпська. Розпочавши роботу 1921 р., вона стала першою жінкою у штаті бібліотеки. Багатостороннє знання бібліотечної справи, добросовісність і почуття відповідальності дозволили їй у 1926 р. обійняти посаду керівника відділу опрацювання польських видань і стати заступником керівника усього каталожного бюро. До 1953 р. вона наглядала за опрацюванням фондів у бібліотеці вже у статусі керівника. Г. Ліпська присвятила велику частку своєї роботи підготовці молодих бібліотечних кадрів, була автором багатьох бібліографічних покажчиків і статей з галузі бібліотечної справи та бібліофіліства. Крім фахової, дидактичної, наукової та публіцистичної роботи, вона з великою відповідальністю бралася за громадську діяльність¹¹. В “Короїді” про неї написано:

“Helena – społecznica, z zapalem pracuje,
W zbiorcach, radach, obchodach energią szafuje,
A zapalów tych żadna siła nie rozbroi,
Chyba jedynie Parys (może być bez Troi)”^{*12}.

У першому номері “Короїда” можна також прочитати віршик, який описує двох Владиславів, які працювали в Ягеллонській бібліотеці, – Поцеху і Гординського.

“Władysław – istny balsam, jak plaster maślany,
Skutecznie na niemoce wszelkie przykładany.
Gdy jeden w jezuickich snotkach praktykuje,
To drugi z wytrwałością wciąż w bonach pracuje”^{**13}.

Владислав Поцеха пропрацював у Ягеллонській бібліотеці 35 років. Роботу розпочав у 1922 р. як практикант, а після отримання докторського ступеня швидко перейшов на посаду бібліотекаря. Він працював над каталогуванням іноземних видань, був задіяний у міському та заміському абонементі, а також керував відділом наукової періодики і професорською читальною залом. Одним із найважливіших на-

⁹ Pelczar M. Birkenmajer Aleksander Ludwik // *Słownik pracowników książki polskiej*. – Warszawa; Łódź, 1972. – S. 70–72.

¹⁰ Bar-Święch I. *Ludzie i zdarzenia w Bibliotece Jagiellońskiej podczas okupacji w latach 1939–1945*. – Kraków, 1987. – S. 37–39.

¹¹ Bar-Święch I. *Ludzie i zdarzenia w Bibliotece Jagiellońskiej...* – S. 39; Weisło Z. Helena Lipska // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – Warszawa; Kraków, 1974. – R. 24. – S. 149–154.

^{*} “Гелена – суспільниця, з натхненням працює, // на зборах, нарадах, урочистостях енергію витрачає, // а натхнення цього жодна сила не роззброїть, // хіба лише Паріс (можливо, без Трої)”.

¹² Zbiory BJ, sygn. 8771 IV Czasop. RARA (“Kornik – efemeryda szarych myszy b. j.”, nr 1).

^{**} Владислав – справжній бальзам, як маслянистий пластрин, // ефективно допомагає при всіх недугах. // Коли один єзуїтські цноти практикує, // то інший з витривалістю замість няньки постійно працює”.

¹³ Zbiory BJ, sygn. 8771 IV Czasop. RARA (“Kornik – efemeryda szarych myszy b. j.”, nr 1).

прямів його роботи було злиття і поглиблення трьох каталогів – полоніки, іноземних видань і каталогу рідкісних видань¹⁴.

Через вісім років після працевлаштування В. Поцехи в бібліотеці почав працювати його тезка – Владислав Гординський. Свою діяльність він розпочав у відділі музичних колекцій, який згодом, у 1945 р., очолив. Від 1958 р. він керував також фототехнічною майстернею. Був автором численних наукових робіт у галузі бібліотекознавства та музикознавства¹⁵.

Жартівливі віршики не оминули і дирекції Ягеллонської бібліотеки.

“Edward – imię surowe, jakby spiż buławy,
Maż o srogiem wejrzeniu. Na oko łaskawy,
Niby kot twardo śpiący, gdy myszy buszuja,
Lecz oczy tego kota wszystko obserwują”^{*16}.

Вочевидь, тут ідеться про Едварда Кунце, який протягом 1927–1947 рр. був директором Ягеллонської бібліотеки. Роботу на найнижчій посаді переписувача він розпочав у 1906 р., а через десять років став кустошем. Е. Кунце, який мав ступінь доктора філософії, перші роки на посаді директора присвятив внутрішній реорганізації бібліотеки, яка мала покращити її функціонування. Він здійснив докорінну реформу каталогу, розпочав публікацію “Переліку найважливіших надбань Ягеллонської бібліотеки”, а також ініціював традицію виставок, на яких демонструвалися найцінніші видання з бібліотечних фондів. Його заслугою було будівництво нового корпусу бібліотеки на алеї Міцкевича, 22. Наріжний камінь цієї будівлі було вмуровано 13 червня 1931 р., а закінчено будівництво у 1939 р.¹⁷

Тематика матеріалів, надрукованих у “Короїді”, була випадковою і, як показує поданий нижче вірш невідомого автора, радше фривольною.

“Moja przyjaciółka
Czegóż od ciebie mogę żądać więcej,
O przyjaciółko w niebieskiej sukience?
Jesteśmy sami – patrzę w twoje oczy,
I czytam myśli zakłęte w oblicze,
Serce z radości omal nie wyskoczy,
Usta całować chciałyby i krzyzczeć.
Leżysz urocza na moich kolanach
Taka spokojna, mądra i oddana...
Biorę cię drżący – pragnę posiąść całą
Twą tajemnicę, skrytą a wspaniałą...
Wiem, że się skończy ta szczęścia godzina,
(Chwili rozstania lepiej nie wspominać!)

¹⁴ Ciechanowska Z. Władysław Pocięcha w Bibliotece Jagiellońskiej // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – Kraków, 1958. – R. 10. – S. 5–10.

¹⁵ *Przegląd Biblioteczny* / red. J. Kołodziejska. – Warszawa, 1968. – R. 36. – S. 396–397.

* “Едвард – ім’я суворе, як бронза булави, // чоловік зі строгим поглядом. На око ласкавий, // наче кіт, який міцно спить, коли миші метушаться, // але очі цього kota за всім спостерігають”.

¹⁶ Zbiory BJ, sygn. 8771 IV Czasop. RARA (“Kornik – efemeryda szarych myszy b. j.”, nr 1).

¹⁷ Bar-Święch I. *Ludzie i zdarzenia w Bibliotece Jagiellońskiej...* – S. 32–35; *Przewodnik po Bibliotece Jagiellońskiej* / oprac. I. Bar. – Kraków, 1964. – S. 25–26; Baumgart J. Edward Kuntze jako bibliotekarz // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – Kraków, 1971. – R. 21. – S. 5–33.

Lecz gdy cię pieścza me oczy i ręce,
 Gdy jesteś ze mną, więcej nie dbam o nic,
 Bo przyjaciółko w niebieskiej sukience
 Masz wiele jeszcze nie znanych mi stronic...
 Wietrzący w tym erotyk, nie wiecie,
 Że mowa tu o książce – a nie o kobiecie?***¹⁸.

“Короїд” не подавав прізвищ авторів надрукованих матеріалів, однак, читаючи їхні твори, можна ствердити, що їх характеризувало почуття гумору, здатність об’єктивно бачити себе і свою роботу. Про це може свідчити наступний текст:

“Komunikat meteorologiczny na jutro
 Jutro w okolicach telefonu 101-36 będzie chłodno i wietrzno.
 Wiatry porywiste z szybkością huraganu
 w kierunku biura kustosza, melioracji i magazynu.
 Mieszkańcom tych okolic nie radzimy w godzinach rannych opuszczać siedzib.
 Również w okolicy Lectorium
 przewidywane silne nawałnice z piorunami – wiatr halny.
 Dla ptactwa (zięb, języków, sów) atmosfera szczególnie niebezpieczna.
 Na parterze, zwłaszcza w Lectorium, pogoda cicha, słoneczna,
 ze słabym wiatrem wschodnim.
 W Wypożyczalni i Akcesji możliwa depresja,
 skoki temperatury, gęste opady – grad.
 W innych częściach B. J. pogoda bez zmian.
 Miejscami przelotne deszcze z przejaśnieniami.
 Temperatura zależna od Boryńskiego”***¹⁹.

Зміст вірша вказує на тісні взаємини і хороші стосунки між працівниками бібліотеки. Варто також зауважити, що перший номер “Короїда” коштував “3 бібліотечні гроші”²⁰.

Невідомо, чи планували працівники бібліотеки видати наступний номер часопису, а якщо так, то коли. Якщо такі плани існували, вибух Другої світової війни змусив відкласти їх аж до осені 1945 р.

* “Моя приятелька // Чого ж від тебе можна більше хотіти, // Приятелько в синій суконці? // Ми самі – я дивлюсь у твої очі, // і читаю думки, закарбовані на обличчі, // серце від радості мало не вистрибує, // хотів би цілувати уста і кричати. // Лежиш чарівна на моїх колінах // така спокійна, мудра і віддана... // беру тебе, тремтячи – прагну збагнути всю // твою таємницю, приховану і бездоганну... // Знаю, що закінчиться ця щаслива година, // (хвилини розлуки краще не згадувати!) // Але коли тебе пестять мої очі й руки, // коли ти зі мною, не думаю більше ні про що, // адже, приятелько в синій суконці, // ти маєш ще багато незаних мені сторінок... // Ти, хто передчувають еротіку, хіба не знаєє, // що йдеться про книжку – а не про жінку?”.

¹⁸ Zbiory BJ, sygn. 8771 IV Czasop. RARA (“Kornik – efemeryda szarych myszy b. j.”, nr 1).

** “Прогноз погоди на завтра // Завтра в околицях телефону 101-36 буде холодно і вітряно. // Вітри поривчасті, з швидкістю урагану // в напрямку кабінету kustosha, опрацювання каталогів і сховища. // Мешканцям цих околиць не радимо покидати зранку місця перебування. // Також в околицях читальної зали // прогноуються сильні бурі з блискавками – гірський вітер. // Для птахів (зябликів, стрижів, сов) атмосфера загалом небезпечна. // У партері, зокрема в читальній залі, погода тиха, сонячна, // зі слабким східним вітром. // В абонементі та відділі комплектування можлива депресія, // перепади температури, густі опади – град. // В інших частинах Я. Б. погода без змін. // Місцями короткочасні дощі з проясненнями. // Температура залежить від Боринського”.

¹⁹ Zbiory BJ, sygn. 8771 IV Czasop. RARA (“Kornik – efemeryda szarych myszy b. j.”, nr 1).

²⁰ Ibidem.

1 вересня 1939 р. Німеччина напала на Польщу, а через п'ять днів німецькі війська увійшли до Кракова. 6 листопада 1939 р. німецька влада закрила Ягеллонську бібліотеку. Цей день мав трагічні наслідки для всього Ягеллонського університету. В університеті відбулася лекція оберштурмбанфюрера Мюллера, в якій узяли участь місцеві професори та асистенти. Серед працівників Ягеллонської бібліотеки там був присутній лише Александер Біркенмайер. Лекція виявилася пасткою, внаслідок якої гестапо заарештувало і відправило до концтабору Заксенгаузен 183 осіб. А Біркенмайер пробув у концтаборі майже рік, після звільнення 24 жовтня 1940 р. він приступив до роботи в бібліотеці у відділі рукописів²¹.

Вибух Другої світової війни відчували всі працівники бібліотеки. Як згадував Едвард Кунце, до війська “мобілізували доктора Кароля Пьотровіча, Густава Шмагера, працівників сховища Пьотра Щурека, Юзефа Сову, Яна Сівека, Яна Вуйціка. Виїхали доктор Войцех Гелецький, доктор Владислав Поцеха, Стефан Марчинський, Гелена Ліпська, доктор Зофія Амейсенова, доктор Адам Бар, доктор Зофія Цешановська, доктор Ванда Журовська, магістр Казимира Татаровічувна, а також магістр Вітольд Захоровський, магістр Владислав Гординський, Юзеф Сомодьї, Марек Вежбіцький, Адам Стольфа [...] Частина з них повернулася, вкрай виснажена, вже через кілька тижнів, інші [...] через кілька місяців, ба навіть навесні 1940 р. Доктор Кароль Пьотровіч, Пьотр Щурек і Ян Сівек потрапили до полону”²².

У червні 1940 р. ухвалили рішення перенести книгозбірню до нового корпусу на алеї Міцкевича, 22, в якому ще не було завершено внутрішні роботи. Перевезення фондів, які знаходилися в Коллегіум Маюс, здійснили працівники бібліотеки під керівництвом кустоша доктора Владислава Поцехи та під наглядом німецької адміністрації. Після перевезення всієї колекції бібліотеку перейменували на Державну бібліотеку Кракова (Staatsbibliothek Krakau) і відкрили для німецьких читачів; її урочисте відкриття відбулося 4 квітня 1941 р. Новим директором бібліотеки став доктор Густав Абб.

Попри зміни на посаді директора, працівники бібліотеки й надалі вважали своїм керівником Едварда Кунце. “Завдяки своїм знанням і патріотичній позиції Кунце протягом усього часу залишався в очах польських співробітників керівником бібліотеки, до нього зверталися в офіційних та особистих справах, без його дозволу ніхто не контактував ні з Аббом, ні з його заступниками. Слід також відзначити, що Абб ставився до Кунце з повагою, завжди звертався до нього «Герр Директор», неодноразово приймав його пропозиції [...] Складалося враження, що пихатий і безцеремонний німець, який щодня сипав жартами, не добираючи слів, почував себе незатишно біля Кунце, якому, вочевидь, було важко приймати розпорядження від людини, значно нижчої від нього з фахової і моральної точки зору”²³.

Робота у Державній бібліотеці для “старих” працівників не була легким і приємним обов'язком. Обслуговування німців було не найприємнішим завданням, але бібліотекарі були зацікавлені в охороні книгозбірні, крім того, робота в бібліотеці оберігала їх від вивезення на примусові роботи до Німеччини. Персонал бібліотеки працював від сьомої години ранку до шостої вечора, з перервою на півтори години, за мізерну зарплатню, якої не вистачало для задоволення базових потреб працівників та їхніх родин.

²¹ Kuntze E. *Dzieje Biblioteki Jagiellońskiej pod okupacją niemiecką w okresie od 1 września 1939 roku do 18 stycznia 1945 r.* – Kraków, 1975. – S. 6.

²² Ibidem.

²³ Bar-Świąch I. *Ludzie i zdarzenia w Bibliotece Jagiellońskiej...* – S. 34.

Коли хід війни почав змінюватися не на користь окупантів, у липні 1944 р. Г. Абб розпорядився про евакуацію підручного фонду головної читальної зали. У пакуванні книг разом з іншими працівниками брав участь А. Біркенмайер, який, щоби вберегти фонди, замість цінних енциклопедій і бібліографічних покажчиків пакував до скринь макулатуру. Упійманого Г. Аббом на гарячому, його звільнили з роботи і заборонили з'являтися в приміщенні бібліотеки. Німці вивезли підручний фонд головної читальної зали і сховали його поблизу Легніці, в селі Аделін. На щастя, в середині 1945 р. група працівників Ягеллонської бібліотеки привезла його назад і розмістила на полицях читальної зали.

Ситуація на фронті змінювалася щотижня. 7 серпня 1944 р. бібліотеку було закрито, а 18 січня 1945 р. німці залишили Краків. Тоді ж, у січні 1945 р., опіку над бібліотекою передали Едварду Кунце. Після звільнення Кракова розпочалося впорядкування фондів, а насамперед зайнялися відновленням і переробкою інтер'єру, який німці пристосували під свої кабінети. Після війни вдалося відшукати більшість розграбованих німцями фондів, головню завдяки старанням працівників бібліотеки на чолі зі Станіславом Серотвінським і Вітольдом Захоровським. 12 березня розпочала роботу перша читальна зала, а інавгурація нового навчального року в Ягеллонському університеті відбулася 19 травня 1945 р.²⁴

Після відступу німців життя мешканців Кракова стало трохи спокійнішим, оскільки війна закінчилась, але ситуація і надалі залишалася складною, адже Польшу зайняли радянські війська. Попри повсякденні труднощі, суспільство намагалося жити нормальним життям. Працівники Ягеллонської бібліотеки взялися приводити до порядку як фонди, так і приміщення.

Також невідомі мотиви, якими керувалися бібліотекарі, воскресивши "Короїд" після війни. Можливо, після складних років боротьби вони хотіли перепочити, видаючи легкий і гумористичний часопис, або ж просто хотіли продовжити справу, яку розпочали перед війною.

Протягом 1945–1950 рр. з'явилося 12 номерів часопису, який дещо змінив підзаголовок: "веселі одноденки Ягеллонської бібліотеки". Підбір матеріалів і надалі був не так цілеспрямованим, як випадковим, переважали тексти на вільну, жартівливу тему. Лише в першому номері було подано перелік осіб, відповідальних за підбір матеріалів: "Це видання на правах рукопису видано під протекторатом Станіслава Серотвінського, за відома Вітольда Захоровського, зі схваленням Зофії Грюнервни, інтересом Адама Стольфи, цікавістю Євгенії Копцінської, а також схвальним покашлюванням Марка Вежбіцького, за співпраці загострених олівців Ірени Барової, Анни Левицької, Густава Шмагера і Марії Стопчанської..."²⁵. В наступних номерах склад редколегії подавали лише фрагментарно або не подавали взагалі. У складі редакційного комітету найчастіше зустрічається ім'я Густава Шмагера.

Перший повоєнний номер видання під назвою "Короїд в Аделіні, 15–27.VIII.1945, експедиція Я. Б." з'явився 20 жовтня 1945 р. Причини поїздки до Аделіна пояснювала пісенька:

"Pieśń Adelinek
W Adelinie dziś sensacja
Więc się kroi propinacja

²⁴ Tatarowicz K. *Biblioteka Jagiellońska za okupacji, wspomnienia bibliotekarki*. – Kraków, 1975; Bar-Święch I. *Ludzie i zdarzenia w Bibliotece Jagiellońskiej...; Przewodnik po Bibliotece Jagiellońskiej...*

²⁵ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA ("Kornik – wesole efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej", nr 1).

Bo brygadę adelińską
Objął u nas doktor zuch!
Pan Stanisław Sierotwiński
Wybawiciel adeliński,
Co przyjechał samochodem
Zabrać książki z stajni tu.

Stanisławie, Stanisławie,
Dziś nie senne to marzenie, lecz na jawie
Jadą paki do Krakowa,
Wraca książka stara, nowa,
Zażegnane wrogie plany,
Więc musimy dzisiaj pić!

Choć bolszewik rozpakował
I co mógł to wyszabrował,
Swoje znaki wetknął w paki
I niejedno więcej zło.
Myśmy wszystko pozbiali
Na maszyny wpakowali
W końcu sami powiadali
I do domu teraz wio!

Wraca z wojny nasza książka
Do Krakowa aż ze Śląska,
Będzie znowu w Jagiellonce
Stać w Lectorium jak w salonce,
Służyć Polsce wieków sto!

A po pracy w Adelinie
Czas wesoło wszystkim płynie,
Kielichami, szklanicami
Wznosi zdrowie chętna brać.
Nasz komendant Zachorowski,
Człowiek srogi choć beztroski
I z wąsami jak widłami,
Co ich obciąć nie chce dać!

Komendancie, komendancie,
Obetniemy wąsy twe przy fancie!
Bo kobiety są zawzięte
I przemocą będą ścięte
Twoje wąsy, na nic dąsy,
W listonosza bawmy się!

Wyjeżdżamy z Adelina
Przy piosence choć bez wina
I żegnamy piękne strony

Bo do domu serce rwie.
Piękne było, miłe było
To co dzisiaj się skończyło,
Dziś po trudach i Niewczasach
Na penaty wraca się.

Żegnaj, żegnaj Adelinie,
Pamięć twoja w sercach naszych nie zaginie,
Powrócimy tu w przyszłości
W charakterze letnich gości,
Na urlopy i wywczasy
I na bibę, że aż ha!***²⁶.

Згаданий у тексті Станіслав Серотвінський – це історик літератури, бібліотекар і бібліолог. У 1945 р. він отримав посаду у підрозділі при Ягеллонській бібліотеці, створеному для збереження і опрацювання покинутих і націоналізованих шляхетських бібліотек. Саме робота на цій посаді привела його до Аделіна. Крім відшуканої книгозбірні з читальної зали, йому вдалося відшукати загалом понад 5 млн томів книг, які походили з різних бібліотек. У 1947 р. він почав працювати у Ягеллонській бібліотеці, де виконував керівні функції²⁷.

В експедиції до Аделіна С. Серотвінському складав товариство Вітольд Захоровський. Працювати в Ягеллонській бібліотеці він почав раніше – аж 1931 р. Починав як практикант, а 1962 р. отримав ступінь дипломованого кустоша. У бібліотеці він, зокрема, керував абонементом, сховищами, консервацією фондів і відділом документів суспільного життя. “Операція «Аделін»” закінчилась успіхом саме під його керівництвом²⁸.

* “Пісня Аделінок // В Аделіні сьогодні сенсация, // бо готується пропінация, // тому що аделінську бригаду // очолив у нас доктор сміливець! // Пан Станіслав Серотвінський, // визволитель аделінський, // який приїхав автомобілем, // щоб забрати книги зі стайні.

Станіславе, Станіславе, // сьогодні не уві сні, а наяву // їдуть пакунки до Кракова, // повертається книга стара і нова, // прощаємося з ворожими планами, // отже, мусимо нині пити!

Хоча більшовик розпакував // і що міг, пограбував, // свої мітки позапихав у пакунки, // не одне ще зло зробив. // Ми все позбирали, // на машини впакували, // врешті самі посідали // і гайда зараз додому!

Повертається з війни наша книга // до Кракова аж із Сілезії, // буде знову в Ягеллонці // стояти в читальній залі, як у салоні, // служити Польщі віків сто!

А після роботи в Аделіні // час для всіх минає весело, // келихи, склянки // піднімає за здоров'я охоча братія. // Наш комендант Захоровський, // чоловік строгий, хоч і безтурботний, // і з вусами, як з вилами, // які не хоче дозволити зрізати!

Коменданте, коменданте, // зріжемо твої вуса у грі на фанти! // Тому що жінки є завзяті, // і силою будуть зрізані // твої вуса, геть претензії, // в листоношу бавмося!

Вийджасмо з Аделіна // з пісню, хоч без вина, // і прощаємося з гарними краями, // бо додому серце кличе. // Гарно було, мило було // те, що сьогодні закінчилося, // нині після трудів і незручностей // повертаємося до пенатів.

Прощавай, прощавай, Аделіне, // пам'ять про тебе в наших серцях не зникне, // повернемося сюди в майбутньому, // як літні гості, // на відпустку і відпочинок // і на п'ятику, просто чудово!?”

²⁶ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesole efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 1).

²⁷ Skreń R. Sierotwiński Stanisław // *Polski Słownik Biograficzny*. – Warszawa; Kraków, 1996–1997. – R. 37. – S. 351–353.

²⁸ Schmagier G. Witold Zachorowski, 1909–1964 // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – Kraków, 1964. – R. 16. – S. 31–33.

Авторами текстів у другому номері, який мав назву “Короїд під ялинкою”, були Ванда Гурецька, Зофія Грюнерувна, Анна Камінська, Казимира Татаровічувна, Густав Шмагер, а також “охочий хор Гостей”. Яким був цей достойний колектив, який редагував другий номер “Короїда”?

Ванда Гурецька (або ж Ванда Журовська-Гурецька) почала працювати в Ягеллонській бібліотеці у 1931 р. як практикантка, а через п’ять років, уже як доктор філософії, отримала посаду бібліотекаря. Знання семи мов, працьовитість і вміння приймати швидкі і вдалі рішення допомогли їй обійняти посаду керівника алфавітного каталогу. Під час Другої світової війни вона була на допоміжній військовій службі, дійшовши з польською армією аж до Тернополя. До Кракова і до бібліотеки їй вдалося повернутися з великими труднощами лише 1940 р. За підпільну діяльність у ході війни В. Журовську засудили до шести років ув’язнення²⁹.

Під час Другої світової війни до Ягеллонської бібліотеки потрапили фонди Гірничої академії, якими опікувалася Зофія Грюнер. Після війни вона ненадовго повернулася до бібліотеки Гірничо-металургійної академії, але від січня 1947 р. пов’язала свою долю з Ягеллонською бібліотекою, виконуючи, зокрема, функції керівника абонементу і керівника відділу часописів. Від 1964 р. аж до виходу на пенсію вона керувала секцією продовжуваних видань у відділі поповнення і комплектування фондів.

Наступна авторка текстів, Анна Левицька-Камінська, почала працювати в бібліотеці як практикантка. Під час окупації вона працювала спочатку в абонементі, а потім – у каталозі, де, зокрема, готувала бібліографічні довідки. Її найбільшим досягненням була реорганізація відділу стародруків. Ірена Барова писала про неї тепло: “Завдяки своєму безтурботному, ба навіть веселому характеру Анна Левицька вміла розбавити важкі окупаційні дні певною дозою гумору. У полудень, за чаєм з підгорілої моркви чи шипшини, за зупою з капустаного листя чи брукви, вона зачитувала зі свого грубого зошита надзвичайно витончені кулінарні рецепти великодніх пасок, мазурок з марципанами [...]. Читання [...] давало всім можливість на хвилинку забути [...] про вуличні облави, про обшуки і шалений терор, про сувору зиму і неопалювані помешкання”³⁰.

Протягом 51 року без перерви в Ягеллонській бібліотеці працювала Казимира Татаровіч. Під час Другої світової війни вона разом з В. Журовською-Гурецькою проходила допоміжну військову службу при авіації і разом зі своїм відділом дійшла до Тернополя. До Кракова К. Татаровіч повернулася навесні 1940 р. Хороше знання німецької мови допомогло їй стати керівником абонементу. На цій посаді вона провадила підпільну діяльність, видаючи книги для потреб таємного університетського навчання. Після війни виконувала різні обов’язки, зокрема очолювала відділ предметних каталогів. Зокрема, К. Татаровіч була авторкою “Бібліографії літератури про Ягеллонську бібліотеку”³¹.

Єдиним чоловіком у редакційному колективі другого номеру “Короїда” був Густав Шмагер. Він працював у бібліотеці від 1 жовтня 1926 р. на адміністративній посаді, а потім – в абонементі і у відділі каталогів. Під час війни брав участь у перевезенні фондів бібліотеки до нового будинку. Разом з д-ром Еугеніушем Лятачем (чоловіком його сестри Ванди) відзняли цю подію на кіноплівку. Був ініціатором

²⁹ Urbańczyk S. Wanda Żurowska-Górecka, (1904–1981) // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – Warszawa; Kraków, 1983. – R. 33. – S. 183–188.

³⁰ Bar-Święch I. *Ludzie i zdarzenia w Bibliotece Jagiellońskiej...* – S. 44–45; Pirożyński J. Anna Lewicka-Kamińska (1906–1979) // *Przegląd Biblioteczny*. – Wrocław, 1980. – R. 48. – S. 329–331.

³¹ Lechowska J. Kazimiera Tatarowicz (1911–1996) // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – Kraków, 1997. – R. 47. – S. 195–199.

створення в бібліотеці фотомайстерні. Г. Шмагер також брав участь у виїзді до Аделіна, який став темою першого повоєнного номера “Короїда”³².

Другий номер з’явився 13 січня 1946 р. і містив матеріали з різдвяної зустрічі, яку працівники організували в Ягеллонській бібліотеці. У виданні можна зустріти, зокрема, “Нашу коляду”, слова якої передають атмосферу зустрічі і змальовують важке матеріальне становище бібліотекарів.

“W dzień naszego zgromadzenia
Biuro się w stajenkę zmienia,
Wszyscy talentów próbując
Zapalczywie podśpiewują.

Kazia zaczyna dyszkantem,
Wanda jej wtóruje altom,
Zbyś tenorem krzyknie czasem,
A Wilczyński gruchnie basem.

Coraz ktoś się z chórem łączy,
Rwie melodia jak koń rączy,
Lipska się wybija solo,
Dwórki jej nuca tremolo.

Witold, tak jak umie mruczy,
Kryśia piszczy, Marek buczy,
Młódki językami mielą,
A sekretarz gra na czelo.

Władzia opuściła wena
(Klawikordu brak Szopena)
Gustaw zasię kiwa ręką,
Bo chór śpiewa coś za cienko.

Do Warszawy niech Staś jedzie
By zaradzić wspólnej biedzie,
Gdy nie wróci z wybawieniem
Będziem śpiewać jeszcze cieniej.

Lecz dziś tu zebrani wszyscy,
Sercem, dolą sobie bliscy,
Jak umiemy złączmy głosy,
I śpiewajmy pod niebiosy”^{*33}.

³² Kowalik J. Gustaw Schmagier (1904–1983) // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – Warszawa; Kraków, 1985. – R. 34. – S. 274–284.

* “У день наших зборів // кабінет на ясла перетворився, // всі випробовують свої таланти, // із запалом підспівують. // Казя починає дискантом, // Ванда продовжує альтом, // Збись крикне тенором часом, // а Вільчинський гримне басом. // Щоразу хтось приєднується до хору, // мелодія мчить, як стрімкий кінь, // Лїпська заводить соло, // її звуки бринять тремтливо. // Вітольд, як вмїє, муркоче, // Крися пищить, Марек буркоче, // молодь язиками меле, // а секретар попереду грає. // Владзя залишило натхнення // (клавикорду бракує Шопена), // Густав часом поводить рукою, // бо хор щось співає занадто тонко. // До Варшави нехай

Наступний номер “Короїда” вийшов 29 листопада 1947 р. Це було “надзвичайне видання”, підготоване з приводу заручин працівника бібліотеки Вітольда Захоровського з Марією Окенцькою. У цьому номері під назвою “Короїд наречених” з’явилося гасло: “Бібліотека під знаком Купідона”. Окрім історії заручин, розмови із нареченими та їхніх коротких біограм, у цьому номері були оголошення на любовну тематику, такі, як подаємо тут:

“Одружуся без роздумів із солідною панною з житлом – без тещі”³⁴.
“Обміняю старого нареченого на молодого чоловіка”³⁵.

“Пасторальки Короїда на день 25.I.1948 р., укладені для розваги бібліотечної братії” – це назва третього номера часопису. У ньому переважали гумористичні тексти на різдвяну тематику, призначені для співу на мелодії польських колядок. В одному з них згадувалися директор бібліотеки – Едвард Кунце, період Другої світової війни, доля Державної бібліотеки (Staatsbibliothek) під керівництвом Густава Абба та Яна Пестраса, працівника бібліотечного сховища. Йшлося там також і про нового директора Ягеллонської бібліотеки, яким у 1947 р. став Александер Біркенмайер. Він зосередився головню на осучасненні внутрішньої організації бібліотеки, на подальшому впорядкуванні її будинку, а також робив наголос на розвитку бібліотекарів.

“Bóg się rodzi...
Hej, wesoło w ten Rok Nowy,
Niech się bawi Biblioteka!
Hej, precz smutki wszelkie z głowy,
Nowa era nas tu czeka!
Birkuś nasz okryty chwałą,
Obsypany godnościami,
Przyszedł rządzić jak przystało
I zamieszkał między nami!

A Jan Boży, kustosz miły
Był tu gdy Niemcy hulali,
Koleżanki go lubiły,
A koledzy poważali,
Teraz Niemca już nie mamy,
Samiśmy gospodarzami,
Birkuś z Janem jak przystało
Zamieszkali między nami.

Że tak miło i wesoło,
Praca winna i ta chwilka,
Kiedy razem wspomnim wkoło

Стась їде, // аби зарадити спільній біді, // а як не повернеться із порятунком, // то ще тонше будемо співати. // Але сьогодні тут ми, всі зібрані, // серцем і долею взаємно близькі, // як уміємо, з’єднаймо голоси // і співаймо під небеса”.

³³ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesołe efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 2).

³⁴ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesołe efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, wydanie extra ordynaryjne).

³⁵ Ibidem.

Jak to było wstecz lat kilka,
 Jak to Edward, ten Niezlomny
 Nie dał sobie w kasze dmuchać,
 I choć Abb chciał być ogromny
 Volens molens musiał słuchać!

Tańczył Niemiec jak przystało,
 Choć był rządzić wielce skory,
 Lecz gdy w dali hen zagrzmiało
 Wnet spakował swoje wory.
 Teraz Niemca już nie mamy,
 Samiśmy gospodarzami,
 Birkuś z Janem jak przystało
 Dziś mieszkają między nami!***³⁶.

Того ж самого року вийшов у світ четвертий номер “Короїда” під назвою “Оголошення про розшук – перед святом 15 серпня 1948 р.”, повністю присвячений подружжю, яке працювало в Ягеллонській бібліотеці і 15 серпня святкувало спільні іменини. На жаль, не можемо визначити на основі тексту, ким були ці іменинники.

XVI Олімпійські ігри в Лондоні 1948 р. були першими літніми іграми, які відбулися після завершення Другої світової війни. Ця знаменна у світі спорту подія не залишилася й поза увагою працівників Ягеллонської бібліотеки. Саме тому черговий, п’ятий номер “Короїда” називався “Короїд по-олімпійськи”. Серед інших там було повідомлення про матч між командами “Мастодонти” Польської академії наук і “Книжкова міль” Ягеллонської бібліотеки. У цьому номері є звіт про матч, а також інтерв’ю як із його учасниками, так і з глядачами.

“Kiedy oglądałem rycerską walkę graczy obu drużyn o piłkę,
 kiedy patrzałem na te skoki i ambitne upadki w błoto,
 na to nadziewanie się żołądków na but przeciwnika,
 pomyślałem sobie – gra w piłkę, to piękna rzecz.
 Lubię takie wspaniałe momenty fotografować...”³⁷.

* “Бог рождається... // Гей, весело у цей Новий Рік // нехай гуляє Бібліотека! // Гей, весь смуток геть із голів, // нова ера на нас тут чекає! // Біркусь наш укритий славою, // обсипаний нагородами, // прийшов керувати як належить // і оселився серед нас!

А Ян Божий, милий кустош, // був тут, коли німці гуляли, // колежанки його любили, // а колеги поважали, // тепер німця вже немає, // ми самі собі господарі, // Біркусь з Яном як належить, // оселились серед нас.

Що так мило і весело, // винна праця і та хвилька, // коли разом згадаємо в колі, // як то було тому років кілька, // як то Едвард, той Незламний // не дав собі в кашу плювати, // і хоча Абб хотів бути великим, // вільно чи невільно мусив слухати!

Танцював німець як належить, // хоча на накази був дуже скорий, // але як вдалині загриміло, // відразу спакував свої торби. // Тепер німця вже немає, // ми самі собі господарі, // Біркусь з Яном, як належить, // тепер мешкають серед нас!”

³⁶ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesołe efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 3).

^{**} Коли спостерігав за лицарською боротьбою гравців обох команд за м’яч, // коли дивився на ті стрибки та амбітні падіння в болото, // на те надягання шлунків на черевик супротивника, // думав собі, що гра в м’яч – то гарна річ. // Люблю такі видатні моменти фотографувати...”

³⁷ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesołe efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 5).

Автор цієї рефлексії на тему матчу, Марек Вежбіцький, у п'ятому номері “Короїда” був також автором фотографій. Він, як багаторічний працівник Ягеллонської бібліотеки під час Другої світової війни, брав участь у перевезенні її фондів до нового будинку. Під час окупації він дбав про книжки, що було нелегко, бо, між іншим, було суворо заборонено каталогувати польські друки зі старих фондів. Якось Г. Абб застав М. Вежбіцького за каталогуванням старих краківських календарів. Розгніваний, він наказав М. Вежбіцькому викинути старий непотріб, на що той “спокійно відповів: “aber Herr Director das ist ein Pflichtexemplar Krakauer Druck”*. Так обов’язковий примірник захистив каталогізатора і каталогізовані видання”³⁸. Він також брав участь в акції повернення вивезених до Аделіна фондів. У 1950 р. він вирішив перейти до Музею Чарторийських, де почав виконувати обов’язки керівника відділу збірок Чарторийських. До Ягеллонської бібліотеки повернувся як позаштатний працівник, коли вже був на пенсії³⁹.

Матч було прокоментовано в традиційно жартівливій манері “Короїда”:

“O tym sławnym meczu rzec by się coś chciało:
Bramek było dużo – lecz gry raczej mało...
A że mecz był w deszczu, powiem w dalszym ciągu,
Gra była tak płynna – jakby z wodociągu...”⁴⁰.

Цей захід, який так жартівливо коментували, мав шляхетну мету. Весь прибуток із нього передали для акції проти туберкульозу серед студентської молоді.

У ролі цензора цього номера виступив Ян Баумгарт: “цензурував наймасніші абзаци як один із небагатьох бібліотекарів з олімпійським спокоєм та здоровою печінкою [...]”⁴¹. Працювати у тогочасній Державній бібліотеці почав 1 серпня 1941 р. Працював, зокрема, у головному читальному залі, керував також відділом обслуговування. Доклався до розбудови бібліотечного будинку. У 1955–1974 рр. виконував обов’язки директора Ягеллонської бібліотеки. За його керування покращилася ситуація з науковою літературою, особливо іноземною, також зріс обмін польськими виданнями із чужоземними закладами⁴².

Про те, що спільнота Ягеллонської бібліотеки цікавилася життям колег, свідчить шостий номер “Короїда” під назвою “Вітольдова колискова, або Інкунабула на хрестини святого сина первородного Марії та Вітольда Захоровських, укладена приятелями в Кракові у травні Р. Б. 1949”, присвячений першій дитині подружжя Захоровських. У цьому номері серед інших уміщено й “Вітольдову колискову”.

* “Але ж, пане директоре, це обов’язковий примірник краківського видання” (нім.).

³⁸ Bar-Święch I. *Ludzie i zdarzenia w Bibliotece Jagiellońskiej...* – S. 44.

³⁹ Kocójowa M. Marek Wierzbicki (1905–1984) // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – Warszawa; Kraków, 1986. – R. 36. – S. 219–226.

⁴⁰ “Про той славний матч хотілося б щось сказати: // голів було багато – а ось гри, мабуть, мало... // А що матч був під час дощу, то далі скажу, // гра собі так текла – ніби з водогону...”.

⁴¹ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesole efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 5).

⁴² Ibidem.

⁴² Tyszkowska J. Pożegnanie Dyrektora Jana Baumgarta // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – Warszawa; Kraków, 1991. – R. 41. – S. 7–8; Lewicka-Kamińska A. Jan Baumgart jako bibliotekarz // *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*. – Warszawa; Kraków, 1973. – R. 23. – S. 11–16.

“A... a... a...
 Uśnij mi syneczku miły,
 Na co jeszcze czekasz?
 Twa mateczka nie jest winna,
 Żem ja bibliotekarz.

Ale choć sam tkwię w dubletach
 Tyś egzemplarz rzadki,
 Dałem tobie treść autorską
 Matka zaś okładki.

Do snu ci nie będę czytał
 Bo pamiętaj dziecko,
 To przywilej jest dorosłych
 Sypiać nad książeczką.

Gdy nie zechcesz sypiać w nocy
 Skutki będą straszne,
 Bo ja niewyspany w biurze
 Nad dubletem zasnę.

Śpij więc lepiej synku mały
 Sen na troski lekarz,
 Przecież nikt temu nie winien,
 Żem ja bibliotekarz...

A... a... a...
 Twoja mama synka ma,
 Mama ma... mam i ja...
 A... a... a...⁴³.

Черговий календарний рік завершився, і з цієї нагоди бібліотекарі видали “Пасторальки Короїда до дня 2 лютого 1949 р., укладені для розваги бібліотечної братії”. У сьомому номері було вміщено п’ять текстів, які слід було співати на мелодію польських колядок.

“[...] Ludzie z B. J. [Biblioteki Jagiellońskiej] przybywajcie!
 Do N. D. B. [Naczelnej Dyrekcji Bibliotek] się udajcie,
 Poszukiwać awansu.

Nowe stawki grup huśtawki mile was rozczarują,
 Tylko normy, nowe formy na was gdzieś tam czatują.

* “A-a-a... // Мій милий синочку, засинай, // на що іще чекаєш? // Твоя матінка не винна, // що я бібліотекар. // Але хоч я сам нидію в дублетах, // ти ж – рідкісний екземпляр, // дав тобі весь авторський зміст, // а мама лише обкладинку. // До сну тобі не буду читати, // бо пам’ятай, дитино, // це дорослих привілей – // спати над книжечкою. // А якщо не захочеш вночі спати, // то наслідки будуть страшні, // бо я, невиспаний, на роботі // над дублетом засну. // Отже, краще спи, малий синочку, // сон неспокій весь лікує, // адже ніхто тому не винен, // що я бібліотекар... // A-a-a... // Твоя мама синочка має, // мама має... маю й я... // A-a-a...”.

⁴³ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesołe efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 6).

Bo na wszystko przyszła pora
Idź na intrologatora,
To otrzymasz dodatek!»,⁴⁴.

Робота у бібліотеці – це не лише обов’язки, але й приємні моменти, про що свідчить восьмий номер “Короїда”, присвячений двотижневому виїзду групи бібліотекарів до Карпача. У цьому випуску під назвою “Скафандр чи бібліотеко-лижна пам’ятка або одноднівка з 14-денної туристичної поїздки Великої П’ятірки “Скафандритів” до Карпача, 8–21 лютого 1949 року” можна знайти звіти учасників та пісеньки, які передають настрої відпочивальників⁴⁵.

“Принагідні запрошення з нагоди різних імпрез у Ягеллонській бібліотеці у 1949 році” – це заголовок чергового “Короїда”, а разом і опис його змісту. У дев’ятому номері було вміщено запрошення на святкування іменин усіх “Станіславів”, “Гелен” і “Зофій”, які працюють у бібліотеці, а також запрошення на забаву.

“Запрошення
Для бібліотечних Мишок і Мишів, а також їхніх родин,
на забаву під гаслом
«Мишки прощаються зі старою бібліотекою» [...]»⁴⁶

У 1950 р., вже вчетверте, темою “Короїда” були Різдвяні свята. Десятий номер, названий “Короїдові пасторальки на день 5 лютого 1950 р., укладені для розваги бібліотечно-архівальної братії”, представляв тексти колядок у більш оптимістичній, ніж раніше, версії, причиною чого була п’ята річниця звільнення Кракова. У поданих текстах видно оптимізм і надії на краще майбуття.

“Bóg się rodzi...
Wśród powodzi zdarzeń nowych,
W których tonie biblioteka,
Przewidują światłe głowy
Że nas sławna przyszłość czeka.

Przesunięcia i awanse
I sukcesy prac zaczętych,
Rosną biblioteki szanse
W rok jubileuszu święty.

Cieszymy się radzi szczerze,
Że się zwiększa grono nasze
I że nawet wiatr od morza
Zawiał pod nasze poddasze.

* “[...] Люди з Я. Б. [Ягеллонської бібліотеки], прибувайте! // До Г. Д. Б. [Головної дирекції бібліотек] завітайте, // Шукати підвищення.

Нові групи працівників, що весь час змінюються, мило вас розчарують, // тільки нормативи, нові форми на вас десь чатують.

Бо на все прийшла пора, // йди на палітурника, // тоді отримаєш надбавку!”

⁴⁴ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesołe efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 7).

⁴⁵ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesołe efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 8).

⁴⁶ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesołe efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 9).

Nowi ludzie, nowe siły,
Nowe sale, nowe sprzęty,
Rok się zapowiada miły,
Jubileuszowy – święty [...]^{*47}.

Передостанній номер “Короїда”, названий “Д-р Станіслав Серотвінський – розширена і поглиблена відбитка зі Словника Біографічного [...]”, був повністю присвячений згаданій у заголовку постаті. Він містив інформацію про життя С. Серотвінського, написану “з примруженим оком”, як у цитованому фрагменті: “До поважних років займався всілякими видами спорту, які не потребують м’язових навантажень, наприклад, читанням спортивних тижневиків”⁴⁸.

Останній, дванадцятий номер часопису мав назву “Короїд по-аделінськи, 1945–1950, Аделін–Краків”. Минуло п’ять років після відшукання вивезеної німцями до Аделіна книгозбірні, і заголовок був прив’язаний до першого післявоєнного видання. Цей номер був “збіркою веселих відголосків”, які містилися в часописі 1945 р.

“[...] Gwałtu, co się dzieje,
Nie poznają wcale,
W bibliotece naszej
Ciagle jakieś bale.

Ciagle jakieś bale,
Harce i swawole,
Wspominają wszyscy
Adelińską dołę.

Bo tamtejszy klimat
Taki czar miał w sobie,
Kto nim raz oddychał,
Nie zapomni w grobie [...]^{**49}.

В номері також містився “Шлюбно-літературний додаток”, який присвячувався “аделінцям”, які протягом п’яти років від пам’ятної поїздки змінили сімейний стан. “У цьому збірнику обдерли пера: Анна Л[євицька]-К[амінська], Густав Ш[магер], Станіслав С[еротвінський] і Вітольд З[ахоровський]”⁵⁰.

Причину, з якої “Короїд” перестав виходити, з’ясувати не вдалося. Цікавим є те, що заголовки першого повоєнного номера і останнього були пов’язані між собою.

* “Христос рождається... // Серед потоку нових подій, // у яких тоне бібліотека, // світлі голови передбачають, // що нас чекає славне майбутнє. // Переведення і підвищення, // і успіх розпочатих справ, // зростають можливості бібліотеки // у святий рік ювілею. // Ми раді і широко тишімося, // що збільшиться наша громада, // і що навіть вітер з моря // завіяв під наш дах. // Нові люди, нові сили, // нові зали, нові меблі, // рік обіцяє бути хорошим, // ювілейним – святим [...].”

⁴⁷ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesole efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 10).

⁴⁸ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesole efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 11).

^{**} “[...] Гвалт, що робиться, // не впізнаю зовсім, // у нашій бібліотеці // постійно якесь шалапутство. // Постійно якесь шалапутство, // витівки й пустощі, // всі згадують // аделінську долю. // Бо тамтешній клімат // був настільки чарівним, // що той, хто ним хоч раз дирав, // і по смерті не забуде [...].”

⁴⁹ Zbiory BJ, sygn. 529232 III RARA (“Kornik – wesole efemerydy Biblioteki Jagiellońskiej”, nr 12).

⁵⁰ Ibidem.

Напрошується висновок, що це не було випадковістю, і номер від 1950 р. задумувався як останній. Таким чином закінчився п'ятирічний період існування "Короїда".

"Короїд" являв собою розмножене машинописне видання. Одноманітного формату в нього не було: перший номер було видано у форматі IV, наступні публікували у форматах III і II, а шостий номер часопису був єдиним, що з'явився у форматі I. Деякі номери містили ілюстрації і чорно-білі фотографії.

Тринадцять номерів "Короїда" дозволяють намалювати "збірний портрет" працівників Ягеллонської бібліотеки. На тлі гумористичних віршиків, цікавих анекдотів чи різного роду оголошень виокремлюються постаті освічених людей, усім серцем відданих роботі в бібліотеці та її читачам, а передусім дружніх між собою, таких, що могли одні на одних покластися.

Періодичне видання, яке з'являлося у дуже складних умовах, доводить, що за бажання нічого неможливого не існує, і що кожен спосіб відособлення від сірої реальності є хорошим. В опублікованих текстах, поміж веселими віршами, можна віднайти і образ повсякденного робочого життя до війни та після неї, з яким бібліотекарі мусили миритися.

Видання бібліотечної односторонки переслідувало єдину головну мету: "Якщо тобі не стане весело – скажи це нам, якщо хоча б раз засмієшся – скажи це іншим!"⁵¹.

У тому, наскільки неповторним, особливим і небанальним був "Короїд", можна переконатися особисто, переглядаючи окремі номери, доступні в Ягеллонській цифровій бібліотеці.

Переклад з польської Ігоря ПЕТРІЯ та Олександра СЕДЛЯРА

"KORNIK, JOYFUL ODNODENKAS* OF JAGIELLONIAN LIBRARY"

Wioleta JAKUBAS

*Jagiellonian University, library,
Mickiewicz Ave, 22, 30-059, Cracow, Poland, tel. (012) 663-34-21,
e-mail: wioleta.jakubas@uj.edu.pl*

The article informs about 13 issues of the periodical "Kornik, joyful odnodenkas of Jagiellonian library" which was published in 1939 and in the period from 1945 to 1950 by the staff of Jagiellonian library. In this periodicals texts inform about historic events during The Second World War, as well as German management of wartime libraries. Against a background of humorous verses, advertisements and anecdotes one can distinguish figures of educated personalities devoted to library work and readers.

Key words: Jagiellonian library, odnodenka, librarians, periodicals, German invasion in Cracow.

* odnodenka is a short adventurous story peculiar to Slavonic literature at the beginning of the 20th century.

⁵¹ Zbiory BJ, sygn. 8771 IV Czasop. RARA ("Kornik - efemeryda szarych myszy b. j.", nr 1).

“КОРОЕД, ВЕСЁЛЫЕ ОДНОДНЕВКИ ЯГЕЛЛОНСКОЙ БИБЛИОТЕКИ”

Віолета ЯКУБАС

*Ягеллонский университет, библиотека,
аллея Мицкевича, 22, 30-059, Краков, Польша, тел. (012) 663-34-21,
эл. почта: wioleta.jakubas@uj.edu.pl*

В статье говорится о 13 номерах периодического издания “Короед, весёлые одноднёвки Ягеллонской библиотеки”, которое работники библиотеки Ягеллонского университета издавали в 1939 и 1945–1950 гг. Опубликованные в издании тексты рассказывают об исторических событиях времён Второй мировой войны, судьбы сотрудников, а также о немецком руководстве библиотеки военного времени. На фоне юмористических стишков, объявлений и анекдотов выделяются фигуры образованных людей, преданных работе в библиотеке и её читателям.

Ключевые слова: Ягеллонская библиотека, одноднёвка, библиотекари, периодические издания, немецкая оккупация Кракова.

Стаття надійшла до редколегії 23.04.2013

Прийнята до друку 17.08.2013